

Tal av Sametingets ordförande Stefan Mikaelsson på nationaldagen

6 februari 2010

Vi har samlats ikväll här i Jokkmokks kyrka för att högtidlighålla den samiska nationaldagen – Sámie Álbmukbiejve. Mycket har hänt sedan den förra nationaldagen, och för första gången har Sametinget en ordförande från lulesamiskt område. Jag heter Stefan Mikaelsson, är således ordförande för Sametinget, och bor bara några få kilometer ner efter denna älvdal. Jag fick således nöjet, förmånen men också förtroendet att fortsätta mina föregångares arbete med att leda och förbättra det folkvalda organets legitima arbete.

Under mitt tillträdande pågick det svenska ordförandeskapet av Europeiska Unionen (EU). Sametingets ordförande ges nämligen alltid möjlighet till att delta vid riksmötets öppnande, och därigenom kunde jag delta vid det högtidliga öppnandet av Sveriges riksdag den 15 september. Döm om min förvåning då statsminister Fredrik Reinfeldt inte nämnde något om samerna, europeiska unionens enda urbefolkning. Osynliggörandet och därmed marginaliseringen och utanförskapet verkade därmed uppenbarligen bli bekräftat på högsta EU-nivå.

Tre månader senare beslutade Sametingets plenum att i enighet avvisa Jordbruksdepartementets promemoria Ds 2009:40 "Vissa samepolitiska frågor". Sametingets plenum konstaterade bland annat att de centrala förslagen och motivet i promemorian om samernas rätt att råda över sin egendom står i strid med både Sveriges grundlag och internationell rätt. Det är mycket glädjande att Sametingets plenum lyckades få till ett enigt beslut i denna signifikant viktiga fråga. Detta exempel visar ytterligare en gång att det är möjligt för samer att samarbeta, och att samarbete gagnar alla samer. Ibland känns det för mig att media verkar överdriva den politiska diskussionen och retoriken i plenumsdebatterna till vad det inte är. Det är kanske lättare att fortsätta på den stereotypa bild som skapades en gång när Sametinget var i sin etablering, utan att inse och redovisa de skillnader, förändringar och förbättringar som ägt rum under årens gång.

Det är lätt att dra jämförelsen med Kiruna, där Sametingets kansli är lokaliserat. De styrande partierna i kommunfullmäktige verkar ha betydligt svårare med sitt fortsatta samarbete, dels med varandra och dels med sina egna i respektive parti. Det har naturligtvis fått

konsekvenser, planeringen av den så kallade stadsflytten verkar ha avstannat, så att i dagsläget finns det ingen fastställd tomt för Sametingets s k parlamentsbyggnad. En tomt är ju det grundläggande då man ska till att bygga. Då en sådan saknas kan man lätt konstatera att de långt skridna planerna att etablera en parlamentsbyggnad i Kiruna, inte längre är realistiska att genomföra, mycket på grund av den bristande kommunala planeringen.

Sametinget har erhållit medel till att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet och ställning i det politiska beslutsfattandet. Andelen kvinnor i Sametingets plenum har ökat (15 av 31 ledamöter är kvinnor), liksom även i Sametingets styrelse där numera 4 av de 5 ordinarie ledamöterna är kvinnor. Det är mycket bra att andelen kvinnor i Sametingets plenum äntligen ligger på en acceptabel nivå. Mäns våld mot kvinnor är ofta nämnt i debatten. Hur utsatta samiska kvinnor är av mäns våld är däremot oklart för mig.

Två saker är dock klara; dels att det inte är alla män som brukar våld mot kvinnor, och dels att för att kunna minska mäns våld mot kvinnor, så räcker det inte med att lagföra eventuella förövare. Det gäller att genomföra ett jämställdhetsarbete som också ska omfatta männen för att kunna förändra en schabloniserad mansbild, som finns hos många män och kvinnor.

Detta så att till exempel de unga män som är osäkra och rädda inte senare i livet använder sin osäkerhet på ett destruktivt sätt, till exempel mot sin egen familj, eller mot sig själva. Jämställdhet omfattar både kvinnor och män och ett genomförande av Sametingets jämställdhetsprogram kommer att främja såväl hela det samiska samhället, som den enskilda individens välbefinnande, oavsett kön.

Den samiska nationaldagen är en viktig symbol för det existerande och spirituella samiska samhället mitt ibland ett dominerande samhälle, antingen det är det finska, norska, ryska eller som här, det svenska samhället. Det finns även andra viktiga symboler och symbolhandlingar.

Den 14 november förra året återlämnades 22 kranier av Historiska museet och Karolinska institutet, till företrädare för urfolket på Hawaii, mänskliga kvarlevor som fördes till Sverige på 1880-talet. Men fortfarande ligger hundratals samiska kranier kvar på svenska museer. Det här är ytterligare ett typiskt exempel på den svenska statens dubbla agenda: en som gäller urfolk i andra länder, och en som gäller urfolket i Sverige, samerna.

Konungariket Sverige har en självbild av att vara ett land som kämpar för de mänskliga rättigheterna och som ett land som försvarar förtryckta grupper, minoriteter och urfolk i enlighet med internationell rätt. Den kampen tycks inte omfatta samerna.

Mona Sahlin blev omskriven när hon under förra året var på danstillställningar som anordnats av invandrare i södra Sverige. Även här i Jokkmokk anordnas danser, inte minst same-dansen brukar locka en hel del danssugna samer. Men uppenbarligen inte någon av partiledarna från svenska riksdagspartier. Om nu partiledarna för svenska riksdagspartierna inte vill besöka sametingets plenum under pågående session, så kunde de väl i alla fall besöka Jokkmokks marknad och samedansen. Partiledare har kanske bedömt möjligheten att vinna röster på en danskväll under samedansen på Jokkmokks marknad som ytterst obefintlig, och uteblir därför.

Även det vore emellertid en symboliskt viktig handling för oss alla (även för det svenska samhället) och skulle synliggöra att partiledarna anser att det samiska är en viktig och respekterad del i bredd med det svenska samhället. Är man inte en del av lösningen så är man en del av problemet.

I deras frånvaro får vi ikväll umgås med oss själva och övriga marknadsbesökare, och försöka fira nationaldagen på bästa sätt, nu liksom fordomledes. Och i den sena natten kommer samedansen att pågå långt ut på småtimmarna.

Under månen och stjärnorna för solens och vindens folk. Med de orden vill jag önska alla en trevlig nationaldag!